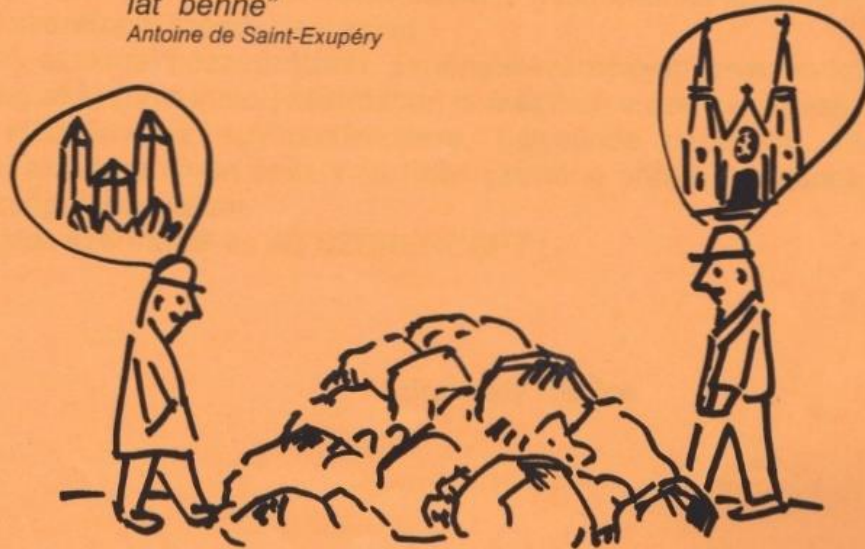

INGYENES

A TIT Ásványgyűjtő szakkör hírlevele
2007/1.szám

*„Egy halom kő akkor szűnik meg egy halom kőnek
lenni, amikor egy ember rá veti tekintetét és katedrálist
lát benne”
Antoine de Saint-Exupéry*

Szerkesztő: Körmendy Regina

Előszó

Kedves Olvasó!

Ezt a hírlevelet neked szántam, aki hűséges régi, vagy éppenséggel újonnan felvett tagunk és nem rendelkezelsz sem számítógéppel, internet-csatlakozással, sem újság-előfizetéssel és talán nyelvtudással sem.

A TIT Ásványgyűjtő szakkör egyik legfontosabb feladata a természettudományos ismeretterjesztés, de ehhez a tagoknak is olyan ismeretekkel kell rendelkezniük, melyek manapság túlnyomóan az elektronikus médiából, ill. kitartó könyvtárlátogatással szerezhetők meg. Ezt a hiányt kívánom azzal pótolni, hogy min. negyedévente egyszer közlöm a legfontosabb hazai és külföldi híreket, bemutatok új könyveket, értesítek a legfontosabb ásványbörzékről, beszámolok kirándulásokról, rendezvényekről, egyéb eseményekről és részletesen leírok új és régi lelőhelyeket, ill. tippeket adok új lelőhelyek felkutatására (irodalom alapján). Több mint 10 éves kitartó irodalmi kutatómunka eredményeit ily' módon szeretném megosztani veled.

Bárkinek szakmai hozzászólását, élménybeszámolóját szívesen közlöm, az anyag akár (olvasható!) kézírásban is átadható a szerkesztőnek.

Ez a kiadvány az együttműködésre, kölcsönös tiszteletre, őszinte segíteni akarásra kíván építeni és helyt szeretne adni a humornak és a bölcsességnek egyaránt.

Fogadjátok szeretettel és JÓ SZERENCSEÁT !

Körmendy Regina

Lelőhelyek

A budaligeti Kálvária-domb ásványai

Körmendy Regina

A Budaligetről Solymárra vezető útról balra, az utolsó házakat is elhagyva, erdei út nyílik, mely rövid kaptató után a 157-es busz végállomásáról már látható mészkőfejtőbe vezet. A kőfejtő már régóta nem üzemel, ehhez képest tiszta, rendezett, a bánya udvarát fű borítja, a fal alatt sok a törmelék. A kőfejtő a Remete-hegyre (melynek a Kálváriadomb a folytatása) jellemző triász korú dachsteini mészkövet tár fel. Egy-egy szikladarab felületén jól kivehetők a megalodus kagylók maradványai.

A falak meredek, csak kevés fa, bokor tudott rajta megkapaszkodni. A jobb oldalon agyagos kitöltés látható, az alatta heverő köveket kevés, nem igazán szép borsókó és apró kalcitkristályok borítják. (1. és 2. kép)

A középső falról nagy tömbök estek le, azok tömör mészkőből állnak, sima felülettel, kevés repedéssel, ezekben sok keresnivalónk nincsen. Annál érdekesebb a bal oldali fal: a mészkövet vasoxidok festették vörösre, okkersárgára, barnára, a földön heverő szikladarabok erősen töredezettek, breccsásak, a sűrű repedéshálózatot kalcit tölti ki, látványos, finom rajzolatú mangándendritek jelennek meg.

És mintha a falon egészen más kőzet mutatkozna: egy vörösös-barna, erősen mállóit, vasas telérszerű képződmény, mely teljesen elüt a világosabb mészkőtől. Bár a falat az omladék miatt nehezen lehet megközelíteni, elég felvenni egy pár sötét színű követ a földről és szétütni. Néhány kődarab súlyosabb a mészkőnél, a kalapács visszapattan, de amikor a kiszemelt darab végre széthasad, tömör, majdnem fekete, enyhén csillogó, a nógrádi bazaltokra emlékeztető kőzetet látunk, melyben sárgászöld, palackzöld, zöldesfekete, barnás és szürke bennőtt kristályok láthatók. Ez egyértelműen magmatit, de honnan származik, mikor keletkezett?

Erre a gyűjtés utáni Gyombola Gáborral folytatott telefonbeszélgetés derített fényt, meg egy cikk, melyet egy nappal később a MÁFI-ban ástam ki (Kubovics és tsai, 1989).

Tehát hiába tanulmányoztam a kirándulásom előtt a Wein féle „Budai hegység tektonikája” c. kiadványt - ebben ez a képződmény még nem szerepelt.

Kubovics és munkatársai részletesen elemezték ezt a telérkőzetet, amire 1987-ben barlangkutatók bukkantak. Lamprofir-nak határozták meg.

A felső krétában keletkezett, a magmatit valamelyik maradvány-olvadékból nyomult be a triászkorú mészkőbe és a földköpenyből származó ásványokat vitt magával. A telér ívszerűen húzódik a Remetehegy északi részén és pont a kőfejtőben ér véget, vastagsága 1-3 méter között van. Magas piroxéntartalmú (krómdiopszid, ensztatit), a xenolitok helyenként meghaladják a 10 cm-t. Az apró csillámok, melyek a csillogó felületet adják, titánban gazdag flogopit és BaO-tartalmú biotit, a földpát minden bizonnyal szanidin, az opak anyagot titánban gazdag magnetit alkotja, de megjelennek még apatit, karbonátok, vulkáni üveg, kvarc. A mállott részben nagyobbak az „olivinkristályok” mint az üde kőzetben. Hasonló összetételű magmatitot a Nagykovácsi melletti Nagy Kopaszhegyen (Weber, 1962 és Dudkó, 1982), valamint Alcsútdobozon (Szabó, 1985) fúrással kutattak még.

A telérkőzetre jellemző a ritka földek jelenléte (1. táblázat).

A falon nem tudtam megvizsgálni a telér hatását a mészkőre, de a törmelékből kikerültek márványszerű szürke sávok a mészkőben, szürke foltokban apró kvarckristályok, mangán- és vasoxidos foltok, kérges. A mállástermékekben (durva homok) elsősorban a palackzöld diopszid tűnik fel, agyagásványok, kvarc- és magnetitszemcsék kíséretében.

A breccsás zónában a kalcit dominál, több változatban, víztiszta, vagy sárgás, zöldes, szürkés, néha vasoxidokkal bevont szkzenoéderek, borsókövek, sávos kalcit, vasoxidos gömböcskékre épült romboéderek. Érdekesek a víztiszta szkzenoéderek, melyeket egy okkersárga limonitos-karbonátos kéreg vesz körül, de a kristályok visszaoldódtak, így fél mm-es hézag keletkezett a kéreg és az erősen korrodált kristályfelület között.

A mangánoxid bevonatokban és dendritekben jelenik meg, kristályos képződményt nem láttam. A vasoxid sok változatban található: a mészkőben apró gumókat, gömbös alakzatokat alkot, néha kalcittal vegyülve, a mállott magmatitot átítatja, az üde kavicsokon kérget alkot, a kalcitot, mészkövet sárgára, barnára, vörösre festi vagy barna kéreggel vonja be.

A kvarc szürke fészkekben jelenik meg, apró, 1-4 mm-es zömök kristályokkal, melyeken néhol pirit utáni goethitkockák és egészen apró sárgás kalcitkristályok is ülnek.

Külön említést érdemel az élénk zöld malachit, mely gömbös bevonatként, üregekben fél mm-es tűs pázsitokban jelenik meg, mégpedig sárgás, vasoxidfoltos mészkövön. Ezek a mészkődarabok minden bizonnyal a barlangkutatás mellékterméke, tehát nem a felszínről származnak. Gyombola Gábor ezenkívül még sötétlila fluoritkristályokat és baritot is talált a kőbányában, ehhez sajnos nem volt szerencsém. Együttvéve: a kőbánya látványos darabokkal nem, de rengeteg érdekességgel gazdagított. Az a tény, hogy ez a bánya egyelőre az egyetlen ismert hely,

ahol a mélyben rejtőzködő magmatitot a felszínen lehet megvizsgálni, már egymagában megéri a negyedórányi gyaloglást.

Irodalom:

Dudkó,A.(1982): Magmás képződmények kutatása mágneses módszerrel
Nagykovácsi környékén, MÁFI Évi jelentés, 263-269

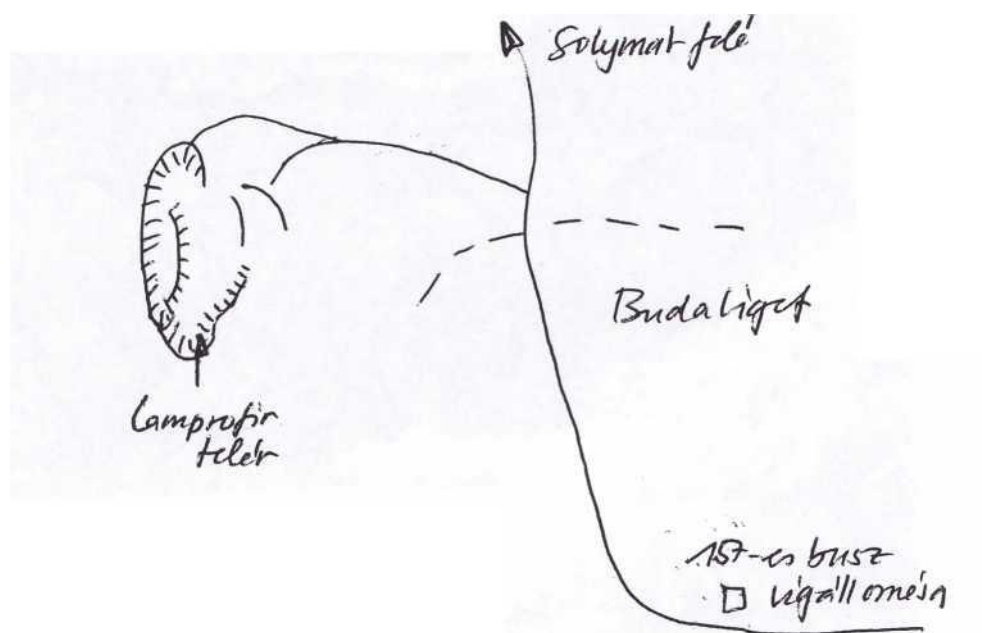
Kubovics,I., Szabó, Cs. & Gál-Solymos, K. (1989): A new occurrence of
lamprophyre in the Buda mountains, Hungary, Acta Geologica Hungarica, 32,
1-2, 149-168

Szabó, Cs. (1985) Xenoliths from cretaceous lamprophyres of the
Alcsútdoboz-2 borehole, Transdanubian Central Mountains, Hungary, Acta
Miner.Petrogr. Szeged XXVII., 39-50

ritkaföldek	Kálvária-domb, Budaliget Ø ppm	Alcsútdoboz Ad-2 fúrás Ø ppm
La	155	122
Ce	278	230
Nd	135	129
Sm	19	17
Eu	3,6	3,2
Tb	0,9	0,6
Yb	1,6	1,5
Lu	0,15	0,17
összesen	593,25	503,47

1. táblázat: Ritka földek két lamprofir mintaátlagból (Kubocsev és tsai, 1989 után)

1. ábra: A lelőhely megközelítése

1.kép A bal oldali fal a lamprofír telérrel.

2.kép: A Kálvária-domb kőfejtőjének középső része

A pogány-kúti kvarctelérek ásványai

Körmendy Regina

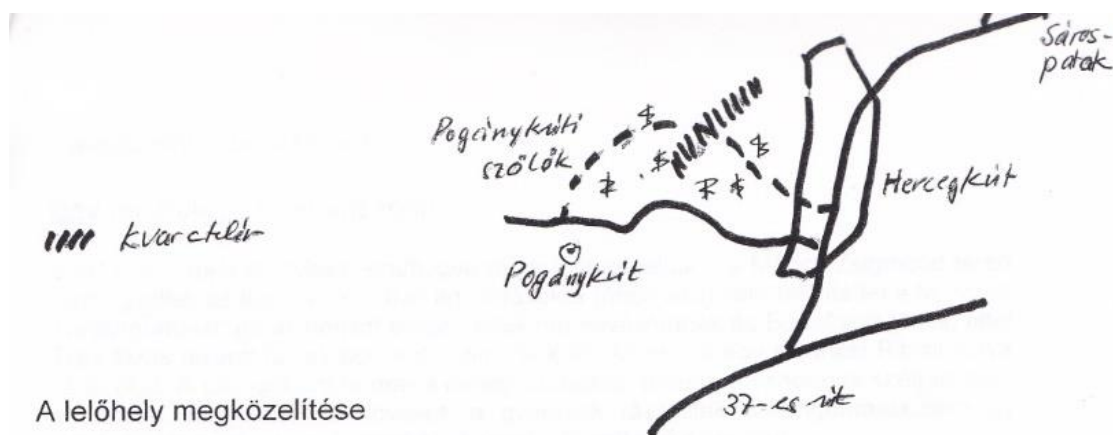
Egy 1936-ban, vitéz Lengyel Endre által a Földtani Közlönyben német nyelven publikált cikk alapján felkerestük a 37-es út mentén (Sárospatakkal szemben) lévő Hercegkút községét. Lengyel a pogány-kúti szőlőkben több méter széles telérrajban előforduló jáspist és kalcedont említett, melyet Tokaj-Hegyalja legszebb jáspis-előfordulásnak nevezett. Ezért igen kíváncsi voltam, hogy megvan-e még a híres lelőhely. A gépkocsit a község elején hagytuk, az utolsó ház melletti fa árnyékában. Onnan földút (piros turistajelzéssel) indult a Pogány kútnak nevezett erdei pihenőhelyre. Bár az úton elvétele találtunk jáspis- és opáltöredékeket, az erdőhöz érve, már csak mállott andezitre bukkantunk. Ezért átvágtunk a szőlőkben a túloldalra és egy mélyen kivájt szekérúton leereszkedtünk a völgyben lévő falúba. Kb. félúton lehattunk, amikor egyszer csak feltűntek kisebb- nagyobb vöröslő kőhalmok a szőlők mentén. Még egy pár lépés, és előttünk széles kvarctelér vágta át az utat, szépen kipreparálva az esőtől és a járművektől. A legvastagabb telér úgy 2-3 méter lehetett, de mellette több keskenyebb telér is látható volt. Anyaguk téglavörös, borvörös, sőt lilás jáspis, lilás és kék kalcedon, barna, sárga, zöldes opál, az üregekben, repedésekben szép hegyikristállyal vagy hiálittal. Néha fekete mangánoxidos kérgék is megjelentek. Az opál felhőkre, vagy mohára emlékeztető rajzolatokat mutatott.

A telérek kb. 50 méter hosszúságban voltak követhetők a szőlőkben és az út menti bozótban.

Kora nyár lévén, a szőlőkben dolgozók kifejezetten örültek, hogy megszabadítjuk őket a zavaró kövektől és készségesen mutatták az általuk összehordott kupacokat. Ásni természetesen nem lehetett, de nem is kellett, a föld bőségesen megajándékozott bennünket. Az állandó művelés, valamint a nagyobb esőzések folyamatos utánpótlást biztosítanak, a lelőhely könnyen megközelíthető (ha nem a Pogány-kút felé tartunk, hanem a következő, szélesebb szekérutat választjuk), 15 perces gyaloglással a falutól elérhető. A helybeliek elmondása szerint gyakran lehet találni neolitikus kőpengéket is.

Megjegyzendő, hogy az említett cikk és a benne közölt térkép valóságos kincs a felfedezésre vágyó ásványgyűjtőknek.

(az eredeti cikk tőlem elkérhető, másolható)

A lelőhely megközelítése

Kilátás a lelőhelyről a sárospataki Király-hegyre

Csomagolunk

Társadalmi események

Egy rendhagyó Újév-köszöntő

2007. első napját ez évben rendhagyó módon ünnepeltük - a Móricz Zsigmond téren egybegyűltek az igen kellemetlen égi áldásokra (ónos eső) való tekintettel a tervezett Törökugrató-látogatás helyett eleget tettek meghívásomnak és Budafokra jöttek, ahol ázás-fázás helyett forralt bor, sütemény, sok kő, könyv és egy kíváncsi Ribizli kutya várta őket. A pezsgőbontás már a meleg szobában történt, a vendégek szétrajzoltak a házban, megnézték a köveket, a gyerekek rászálltak a tengerimalacokra és mindenki jól érezte magát (fényképek majd a következő számban).

A szakkör első negyedéves programja

Dátum	Program	Előadó
<i>Január</i>		
2007.01.03.	Évadkezdés, jelölőbizottság felállítása	
2007.01.10.	Klubdélután, jelöltek választása	
2007.01.17.	Közgyűlés, vezetőválasztás	
2007.01.24.	Az Alpok titkai (videó)	
2007.01.31.	A burgenlandi zöldpalaövezet ásványai (ásványhatározással)	Körmendy Regina
<i>Február</i>		
2007.02.07.	Cserenap	
2007.02.14.	Marokkó (diavetítés)	Fabrizsky Judit
2007.02.21.	Klubnap	
2007.02.28.	Kövülethatározás	Dr. Jakab Mátyás
<i>Március</i>		
2007.03.07.	Kőtenger (videó)	Misius Edit
2007.03.14.	Érdekes magyar kvarcváltozatok - pszeudomorfózák, szín- és formaritkaságok (ehhez várok leleteket mindenkitől)	Körmendy Regina
2007.03.21.	Magyarország középhegységeiről	Jakab Mátyás
2007.03.28.	A Börzsöny ásványairól	Bódy Bence

Könyvismertető

Hornok Ernő „Verespatak” , Recline-Kiadó, Gyomaendrőd, 2005

A szerző Közép-Európa egyik legrégebbi aranybányászatának múltját, jelenét és jövőjét mutatja be, szóban és képekben, egy csodálatos táj mérhetetlen rombolását, mérhetetlen kincsek reményében....

Batiz Réka et.al. „Erdély száz csodája”, I. és II. kötet, Totem Plusz Könyvkiadó, Budapest 2005

Erdély legszebb tájait, építményeit, geológiai képződményeit mutatja be, remek képekben és információkban gazdag, de egyben szórakoztató szövegben. Felelevenednek a régi mondák, történelmi korok, régi népszokások, ugyanakkor számos fejezet szól a rejtélyes barlangvilágról, bányákról, szépséges ásványokról és őslényekről. Ideális alapmű erdélyi túrák tervezéséhez.

Hírek, érdekességek

Kirabolják-e a magyar lelőhelyeket?

Az elmúlt 2-3 évben egyre több cikk jelenik meg német nyelvű szaklapokban, melyeknek magyar gyűjtő - ha kezébe kerülne - biztosan nem örülne. Nemrég a „Mineralienwelt” 4/2006-os számában Dr. Carsten Mohr írt a magyar achátlelőhelyekről (Gyöngyösoroszi, Gyöngyöstarján), mondanivalóját gazdag képanyaggal illusztrálva. A szerző a geológiai viszonyokról egyetlen egy szót sem ejtett, a mátrai achátok ásványait nem elemezte, a híres pszeudomorfózákat meg sem említette. Kiderül viszont, hogy „lelkes” magyar segítőkkel rendelkezik, akik már jó 10 éve

- helyismeret és kapcsolatok révén, akár nehéz gépezet bevetésével is
- zsákszámokban hordják az achátokat külföldi raktárakba. A szerző sajnálkozva említi, hogy több éves 'áldásos' tevékenység folyamán szerinte nagyon kevés anyag maradt a földben, legutóbb két napos fáradságos munkával már **csak 150 kg** nyersachátot tudott kinyerni....

Ha még hozzátesszük, hogy a szerző a mátrai régióba helyezi a tokaji bort, akkor már teljes lehet szomorúságunk.

Jó példa is akad: Peter C. Huber osztrák gyűjtő cikkei, így pl. a „Fossilien” 2/2002-es számában megjelent írása a Tokaji régióról származó növényi fossziliákról (Rátka, Erdőbénye, Boldogkőváralja, Arka), mely alapos geológiai-morfológiai ismeretekről, a Zemplén szeretetéről tanúskodik. Részletesen foglalkozik az Encsi- gyűjteménnyel, a leleteket tudományos feldolgozását indította és nem felejteti el figyelmeztetni az olvasót a gyűjtés etikai-jogi kérdéseire sem.

Mese

Találkozik az öreg bányász lenn a bányában a bergmandlival (bányamanó) és kérdi tőle:

- *Öreg! Igaz, hogy nálatok egy pillanat ezer év?*
- *Igaz - feleli a bergmandli.*
- *És az is igaz, hogy nálatok egy forint ezer forint?*
- *Igaz.*
- *Mire a bányász:*
- *Hát, akkor adj nekem egy forintot!*
- *Várj egy pillanattig!” mondja a bergmandli.*

(forrás: Hála József, Landgráf Ildikó „Magyar bányászmondák”)

Kutassunk új lelőhelyeket!

Balaton-felvidéki túraötlet (forrás: Budai T. et al. „Geológiai kirándulások: A Balaton-felvidék” Veszprém 2002, beszerezhető a MÁFI térképtárában)

Hidegkút — Tormán-hegy (Hidegkút környékének triászkorú képződményei) Nagyhidegkút déli végéről a zöld jelzésen indulunk DK felé. A völgy talpán lévő régi itatónál fakad az a forrás, amelyről a település nevét kapta. Felkapaszkodunk a völgy túloldalán levő dombokra az első szelvényhez, mely kb. 50 méter hosszan tarja fel az alsó-triászkorú Csopaki Márga rétegeit. A rétegsor sárgásbarna színű, néhol zöldes árnyalatú agyagmárga, melyre lilavörös csillámos aleurolit települ a feltárás középső szakaszán. Ebben kis szerencsével kigyókarú tengeri csillagok lenyomatai láthatunk. A rétegsorban barna, rozsdafoltos lencsék, 1-2 cm vastag rétegek láthatók, melyben soka kagyló, csiga (Natiria, Turbo, Gervilleia), a márga lemezek közül ammoniteszek peregnek ki (Tirolites, Dalmatites). A mészkőben néhol kőzetalkotó mennyiségben dúsulnak fel a tengeri liliomok, elvértve ép nyéltagok is előfordulnak. Az úton tovább haladva az Iszkahegyi Mészkő tipikus kifejlődését tanulmányozhatunk, mely lemezes szerkezetű és sok apró ovális féregjáratot tartalmaz.

A Zsellér hegy oldalához érve az úton megjelenő sziklákat finom kristályos Megyehegyi Dolomit alkotja. A zöld jelzést követően kb. 200-300 méter után elérjük a sárga jelzést, innen felmehetünk a Noszlopi Gáspár kilátóba, vagy elsétálhatunk a Tormán hegyi Füredi Mészkőbányához, melynek gumós padjait szürke színű tűzkőlencsék tarkítják. A padok

réteglapjain nagyméretű bordás kagylókat (Halobia), ritkábban ammoniteszeket figyelhetünk meg.

Ajánlott térkép: Balaton turistatérkép

Nyugati-Mátra limno- és hidrokvarcitjai (Forrás: Kovács Zs. „A nyugati-mátrai érc kutatási területek légifotó értelmezése”, Földtani Kutatás, XXXIX.évf., 4.szám)

Légifotók mutattak ki egy egész sor felszíni hidrokvarcit-, limnokvarcit és opálelőfordulást a Mátrában, melyeket ásványgyűjtők ritkán kutattak meg. Nagy foltokban való felszíni előfordulásokat jeleztek Szurdokpüspökin (a diatómapala-bánya északi pereme mögött lencsealakú kibúvások) és Nagyparlag (Mogyorós kút) és a Predikáló-tető közötti területen.

Az utóbbi kibúvás nagyterjedelmű, köralakú, geizirkúpszerű, a térkép „Tüzköves”-ként jelzi. A helyszín elérhető a sárga jelzésen Mátrakeresztesről, ill. Gyöngyöspatáról (kb. fél úton a két község között). Ajánlott térkép: Mátra turistatérkép

Bölcs elődjaink mondták...

Hogyan gyűjtsünk?

Nem mindent és nem rendszertelenül, kapkodva, ez a legfontosabb tanács. Sokkal értékesebb a gyűjteményünk, ha bizonyos határok betartásával törekszünk a tökéletességre, mintha sok mindent igyekeznénk összehordani, csak azért, hogy annál nagyobb „gyűjteményünk” legyen. Egy-egy kisebb területnek, hegységnek....közeteit olyan lelkiismeretesen összeszedhetjük, hogy a tudomány számára is maradandó értéket jelent a gyűjteményünk És ha már dicsekedni akarunk, gondoljuk meg, hogy a szakember elismerése és őszinte dicsérete még ezeknek a kíváncsi érdeklődőknek a szemében is jelent valamit....

(Tasnádi Kubacska András „Gyűjtés hegyen-völgyen”)

Rendezvények 2007. első negyedév

Nemzetközi börzenaptár 2007.jan.-

2007.március Forrás: www.lapis.de

Megjegyzés: A LAPIS honlapja mindig csak 3 hónapra előre jelzi a börzét, viszont lényegesen ritkábban hibázik, mint más börzenaptárak. Ezért inkább azt választottam, hogy negyedévente megjelentem a következő naptárt, mint más forrásból hibás, vagy hiányos adatokat közlöm egész évre. Természetesen szívesen állok rendelkezésre, ha valaki - mondjuk március elején - egy áprilisi börzére kíván jelentkezni és tudni szeretne a pontos adatokat: ezért van az Internet.

Daloljunk együtt....(Az MTSZ daloskönyvéből)

Lakolitka

Északkelet messzi táján
Hol a tokaji terem
Ott született meg ez a szép
Földrengető szerelem.

Élt egyszer egy lakolitka,
Bájos riolit leány,
Nem ismerte a szerelmet,
Boldog volt ő igazán.

Ám egyszer a szarmatában
Megjelent egy szép legény,
Nótás hangú, vidám kedvű
Andezit láva lepény.

Nem adott ő szerenádot,
Estenként nem hegedült,
Hanem a kis lakolitra
Rögtön reátelepült.

És azóta állandóan
Nytva állt a hasadék,
Be is hatolt rendszeresen
A híg lávafolyadék

Ámde a sok magömléstől
Magma kamra kiürült,
S két erupció közt hosszas
Pihenésre kényszerült.

Lakolitunk formás teste
Lassanként átalakult,
Domborodó belsejében
Vulkán embrió lapult.

És akkor úgy határozott
A családi nagytanács,
Nem kell bébi, inkább legyen
Meta-magma elhajtás.

De az idő gyorsan elszállt,
Mégvénült a lakolit
Ráncos bőre alatt csupán
Riolit volt, s bentonit.

Andezit lepény barátunk
Róla lassan lekopott,
Meg-megtisztelt görgetegként
Egy-két pannon homokot.

Lakolitkánk szomorú lett,
Más hátra már nem maradt
Elváltak hát oszloposán
Néhány ezer év alatt.

2007/1 Copyright: TIT Ásványgyűjtő Szakkör